माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) को नेपाली विषयको पुनर्ताजगी शिक्षक तालिम पाठ्यक्रम

१. परिचय

भाषा शिक्षणमा शिक्षकको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुन्छ । भाषिक सिपसम्बन्धी सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्नु भाषा शिक्षणको मर्म भएकाले यसमा विषयवस्तुगत तथा सिकाइ शैलीगत विविधताको अनुभव गराउन अभ्यास र प्रयोग पक्षलाई विशेष जोड दिनुपर्ने हुन्छ । भाषाका चारवटै सिपका माध्यमबाट भाषा पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका उद्देश्य हासिल गर्न शिक्षक क्षमतावान् हुनुपर्छ । शिक्षकको क्षमता विकास गराउने विभिन्न उपायहरूमध्ये तालिम पनि एक हो । तालिमको मुख्य प्रयोजन शिक्षण सिकाइमा सुधार ल्याउनु नै हो । तालिम पाठ्यक्रम सक्षमता तथा शिक्षकको माग र आवश्यकतामा आधारित हुन्छन् । शिक्षा तालिम केन्द्रले नमुना छनोटका आधारमा सङ्कलन गरेका शिक्षकका मागलाई समेट्ने गरी तालिम पाठ्यक्रमको रूपरेखा तयार पारेको छ । यस तालिम पाठ्यक्रममा शिक्षकलाई आफूले आर्जन गरेका शिक्षणसँग सम्बन्धित ज्ञानरुपमा प्रभावकारी अझ कौशललाई र सिप , उपयोग गरी पाठ्यक्रमका अपेक्षित सक्षमताहरू हासिल गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । नेपाली भाषा शिक्षणका क्षेत्रमा नवीन विधि तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगमा शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि गर्न समेत यो पाठ्यक्रमले सहयोग पुऱ्याउने विश्वास लिइएको छ । यसले विभिन्न विधाका माध्यमबाट भाषिक सिपको शिक्षणमा शिक्षकलाई थप दक्ष बनाउने ,भाषा शिक्षण साथै बनाउनुका सक्षम शिक्षकलाई प्रयोगमा प्रविधिको सूचना मा । छ गरिएको अपेक्षा जगाउने उत्प्रेरणा थप लागि बढ्नका अघि अनुकूल प्रविधि समसामयिक

नेपाली भाषा बहुसङ्ख्यक नेपालीको सम्पर्क भाषा र विद्यालय तहमा पठनपाठनको माध्यम भाषा हो । यस तहमा अनिवार्य नेपाली भाषाको मुख्य प्रयोजन विद्यार्थीहरूमा भाषिक सिपको सामर्थ्य र भाषिक सम्पादनको विकास गर्नु हो ।यस तहमा नेपाली भाषा शिक्षण गर्ने शिक्षकका लागि मागमा आधारित तालिमको प्रयोजन शिक्षकका लागि भाषिक उत्प्रेरणा सिपको भाषिक ,अन्तर्क्रिया व्यक्त माध्यमबाट सञ्चार भाषिक ,शिक्षण त्मक र सुनाइ घटनाको र विषयवस्तुअन्तर्क्रिया घटनाको र विषयवस्तु व्यक्त माध्यमबाट सञ्चार भाषिक ,शिक्षण त्मक व्याकरणको कार्यमूलक ,रचना स्वतन्त्र ,अभिव्यक्ति मौखिक गतिविधिमा विभिन्न ,बुझाइ पहिचान तथा प्रयोग , गर्नु अभिवृद्धि दक्षता भाषिक माध्यमबाट प्रयोगजस्ता प्रविधिको सूचना ,प्रयोग तथा निर्माण योजना शैक्षणिक ,बोलाइ ,सुनाइ भाषाका नेपाली बालबालिकालाई लागि विकासका क्षमता सिकाइ पक्षको उल्लिखित ।तसर्थ हो भाषिक चारओटै लेखाइ र पढाइ सिप एकीकृत को क्रियाकलाप गराउनु आवश्यक छ ।

२. तालिमको उद्देश्य

माध्यमिक तहको नेपाली भाषा शिक्षणमा संलग्न शिक्षकहरूले विभिन्न साहित्यिक विधाहरूको उपयोगद्वारा भाषिक सिप विकास गरी विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्नुपर्ने हुन्छ । भाषा शिक्षणका क्रममा आइपरेका समस्याहरू समाधानका लागि उपयुक्त विधि र प्रक्रियाको अवलम्बन गर्न मार्गनिर्देश हुने गरी

सहजीकरण गर्नु यस तालिमको मुख्य उद्देश्य रहेको छ। तालिमका विषयवस्तु अभ्यासमार्फत र विधि सहजीकरण सहभागीहरूछः गरिएको अपेक्षा हुने प्राप्ति उद्देश्य देहायअनुसारका मा

- उत्प्रेरणात्मक र सहभागितामूलक क्रियाकलापद्वारा शिक्षकको मागमा आधारित पाठ्यक्रमको महत्त्व बोध गरी तिनको प्रयोगसहित शिक्षण गर्नु
- भाषिक सिप विकासका लागि विभिन्न विधा र क्षेत्रको उपयोग गरी शिक्षण गर्नु
- विधाशिक्षणमा उपयुक्त विधि तथा प्रक्रियाको प्रयोग गर्नु
- भाषा शिक्षणसम्बद्ध शैक्षिक सामग्रीको निर्माणगर्नु प्रयोग र सङ्कलन ,
- सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी नेपाली भाषा शिक्षण गर्नु
- कार्यमूलक व्याकरण शिक्षणका आधारभूत विधिको पहिचान गरी शिक्षण सिकाइमा प्रयोग गर्नु
- दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली शिक्षण गर्दा आइपर्ने समस्या पहिचान गरी प्रभावकारी तरिकाले शिक्षण गर्नु
- भाषिक मूल्याङ्कनमा विभिन्न पद्धति र साधनहरूको उपयोग गरी मूल्याङ्कन गर्नु

३. सक्षमता

माध्यमिक तह कक्षा ९ निम्नलिखित शिक्षकमा पश्चात समापन तालिमको यस आधारित मागमा को १०- छः गरिएको अपेक्षा हुने हासिल सक्षमता

- भाषिक सिप शिक्षणका लागि प्रभावकारी विधि तथा प्रक्रियाको ज्ञान र प्रयोग
- विधाहरूको सिकाइ तथा सहजीकरण प्रक्रियाको ज्ञान र प्रयोग
- भाषा शिक्षण सम्बद्ध शैक्षिक सामग्रीको निर्माणप्रयोग र सङ्कलन ,
- भाषा शिक्षणमा सूचना प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धी ज्ञान र प्रयोग
- कार्यमूलक व्याकरण र भाषातत्त्व शिक्षणका प्रभावकारी उपायको ज्ञान र प्रयोग
- दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली शिक्षण सिकाइ र प्रयोग
- भाषिक मूल्याङ्कनको सिप र प्रयोग

४. तालिमका सिकाइ उपलब्धि

माध्यमिक तह कक्षा ९ सहभागी तालिममा आधारित मागमा यस शिक्षकमा विषयका भाषा नेपाली को १०- सिकाइ निम्नानुसारका भइसकेपछि उपलब्धिहरू हासिल हुनेछनः

- भाषा शिक्षणलाई उत्प्रेरणात्मक त्यसलाई बनाई नतिजामूलक र सहभागितामूलक ,उत्साहमूलक , गर्न लागु कक्षामा
- सहभागितामूलक र सहकार्यात्मक ,अन्तर्क्रिया विधिबाट त्मकभाषा शिक्षणगर्न
- भाषा शिक्षणका लागि आवश्यक पर्ने शैक्षिक सामग्रीको खोजीनिर्मा ,सङ्कलन ,ण र प्रयोग गर्न
- सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी भाषा शिक्षण गर्न
- पाठयोजनाको निर्माण गरी व्यवस्थित ढङ्गले त्यसको प्रयोग गर्न
- दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली भाषा शिक्षण गर्दा देखापर्ने समस्याको पहिचान गरी समाधान गर्न
- प्रयोगात्मक मूल्याङ्कनका समस्या पहिचान गरी यसलाई व्यावहारिक बनाउन तथा स्तरीय प्रश्न निर्माणका लागि ब्लुम टेक्सोनोमीको प्रयोग गर्न

५. विषयवस्तुको क्षेत्र र विस्तृतीकरणको ढाँचा

क्र.सं.	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित क्रियाकलाप	विधि	सत्र
१	भाषा शिक्षणमा सूचना प्रविधिको प्रयोग	जुम,इमेल ,मिट गुगल/ पावरप्वइन्ट लगायत भाषिक सिप विकासका लागि प्रयोग हुने अन्य एपहरू	सूचना प्रविधि प्रयोगको अभ्यास गुगल मिट आइडी जुम/ प्रयोग तथा निर्माण भाषिक सिप केन्द्रित अन्य प्रविधिको प्रयोग	अन्तर्क्रिया , र छलफल प्रयोगात्मक	३
२	कार्यमूलक व्याकरण शिक्षण	पदवर्गवाच् ,वाक्य ,य , क्रियाको ,विभक्ति ,कारक र पहिचान अर्थको र भाव प्रयोग	पदवर्ग पहिचान र प्रयोग वाक्य पहिचान र प्रयोग वाच्य पहिचान र प्रयोग कारक र विभक्ति पहिचान र प्रयोग क्रियाको भाव र अर्थ पहिचान र प्रयोग	आगमनात्मक भाषा संसर्ग विधि पाठविधि	२
३	अन्तर्क्रियात्मक भाषिक सिप शिक्षणमा विधाको उपयोग	सुनाइ ,पढाइ ,बोलाइ , विकासमा सिप लेखाइ क्षेत्रका र विधा विभिन्न पाठहरू , भाषिक पुनरुत्पादन कविता र जीवनीशिक्षण लेखाइ सिप शिक्षण	विश्लेषणात्मक चिन्तन शिक्षणसिकाइ रणनीति अन्तरगतका क्रियाकलाप तथा उत्प्रेरणा आर्जन ज्ञान , सिकाइको दिगो तथा चरणमा अपनाइने क्रियाकलाप	मस्तिष्क मन्थन प्रदर्शन अन्तर्क्रिया तथा छलफल विधि	२
४	भाषिक शिक्षणमा शैक्षणिक सामग्रीको निर्माण र प्रयोग	भाषिक सिप शिक्षण सम्बद्ध सामग्री	समूहगत रुपमा सामग्री निर्माणका प्रयोगात्मक कार्य	प्रयोग विधि	१
५	दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली भाषा शिक्षण	दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली भाषा शिक्षणको महत्त्व दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली भाषा शिक्षणका समस्या पहिचान र समाधान	त्रुटि क्षेत्र पहिचान त्रुटि क्षेत्र विश्लेषण समाधानका उपायहरूको विश्लेषण	भाषा अनुवाद विधि अभ्यास विधि	१

				व्याकरण अनुवाद विधि	
६	भाषिक मूल्याङ्कनका आधार	प्रयोगका आधारमा भाषिक सिप मूल्याङ्कन , आधारमा पृष्ठपोषणका शिक्षण उपचारात्मक	अन्तर्क्रिया तथा विचार आदानप्रदान	छलफल , कार्यशाला प्रदर्शन तथा विधि	१
७	स्तरीय प्रश्नपत्र निर्माण र प्रयोग	ब्लुम्स टेक्सोनोमीमा आधारित प्रश्नपत्र निर्माण	प्रश्नपत्र निर्माण तथा प्रस्तुतीकरण	छलफल , कार्यशाला प्रदर्शन तथा विधि	२
८	पाठयोजना निर्माण र प्रयोग	पाठयोजना निर्माण र कार्यमूलक अनुसन्धान	पाठयोजनाका अङ्गहरूको अनुसरण गरी पाठयोजना निर्माण र प्रयोग र सूक्ष्म शिक्षण प्रदर्शन कार्यमूलक अनुसन्धान प्रतिवेदन	प्रदर्शन विधि सूक्ष्म शिक्षण विधि	३

६. तालिम सहजीकरणका विधिहरू

तालिम सहजीकरण गर्दा निम्नलिखित विधिहरू अपनाउनुपर्ने छ ।यसका साथै अन्य उपयुक्त विधिहरू पनि अवलम्वन गरी सहजीकरण गर्न सकिने छः

- पावरप्वाइन्ट प्रस्तुतीकरण
- प्रश्नोत्तर
- छलफल
- समूह कार्य र प्रस्तुति
- निर्देशनात्मक खोज विधि
- परियोजना कार्य
- स्वअध्ययन अभ्यास
- प्रयोगात्मक विधि

७. सहभागीको मूल्याङ्कन

यस तालिममा सहभागी शिक्षकहरूको मूल्याङ्कन तालिमका क्रममा सहभागीको नियमितता सान्दर्भिक , गर आधारमा सक्रियताका र सिर्जनात्मकता ,भूमिका गरेको निर्वाह ,जागरुकताि ने छ । छलफल , । छ सकिने गर्न परीक्षणसमेत पश्च तथा पूर्व साथै प्रस्तुतिका र अभ्यास

८. तालिम सहजीकरण प्रक्रिया

यो तालिम ५ दिन १५ सेसनको हुनेछ । सामान्यतया तालिम विहान १० ४ साँझ भइ सुरु बजे ३०. प्रत्ये । हुनेछन् सेसन ३ तालिमका दिन प्रत्येक । हुनेछ सञ्चालन बजेसम्मक सेसन १ घण्टा ३० मिनेटका हुनेछन् । यस तालिममा सामान्यतया आधारभूत तह शिक्षक र शिक्षक गरिरहेका शिक्षण मा (८-६) शिक्षक लिइसकेका तालिम विकास पेसागतहरू तालिमलाई यस । छन् हुने सहभागी माग सहभागीको । छ गरिने सञ्चालन माध्यमबाट आमनेसामने तथा अनलाइन आवश्यकताअनुसार अनुसार तालिम बिहान । छ सकिने गर्न सञ्चालन पनि समयमा बेलुकाको र दिउँसो ,

९. तालिम मूल्याङ्कन

यस तालिममा सहभागी शिक्षकहरूको मूल्याङ्कन निरन्तर रुपमा उनीहरूले तालिमका क्रममा प्रदर्शन गरेका नियमितता छ गरिने आधारमा सक्रियताका र भूमिका निभाएको ,जागरुकता सान्दर्भिक ,। छलफल ,समूह। छन् हुने आधार मूल्याङ्कनका पनि परीक्षण पश्च तथा पूर्व साथै प्रस्तुतिका र कार्य तालिमलाई समयसापेक्ष बनाउनका लागि तालिम समापन हुने दिन तालिमका सहभागीहरूलाई देहायको फाराम भर्न लगाई तालिमको मूल्याङ्कन गर्नुको साथै सहभागीहरूको राय सल्लाहपृष्ठपोष /ण लिइने छः

मूल्याङ्कनका लागि देहायअनुसारको फाराममा पृष्ठपोषण सङ्कलन गरिने छः

क्र.सं.	मूल्याङ्कनका क्षेत्र	श्रेणी मापन			कैफियत
		प्रभावकारी	सामान्य	कमजोर	
१	तालिम विधि				
२	शिक्षकहरूको प्रयास				
३	तालिम कक्ष				
४	तालिम सामग्री				
५	तालिम अवधि				
६	अन्य				
७	तालिमका राम्रा पक्षहरू				
८	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू				

१०. कार्ययोजना तथा प्रतिबद्धता

यस पाठ्यक्रमका आधारमा सञ्चालन भएको तालिमबाट सिकेका ज्ञान प्रयोग प्रविधिको र सिप , विद्यार्थीहरू साथ उद्देश्यका पुर्‍याउने सहयोग वृद्धिमा उपलब्धि सिकाइ कोतालिम समापन हुने दिन तालिमका सबै सहभागीहरूलाई देहायको ढाँचामा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनमा प्रतिबद्ध बनाई तालिमबाट बिदा गरिने छ ।

क. सहभागीहरूले तालिम अवधिमा सिकेका ज्ञान तथा सिपको आधारमा विद्यालयमा गई प्रयोग गर्न सकिने कम्तीमा पाँचओटा कार्यको दुईप्रति कार्ययोजना बनाई एकप्रति तालिम संयोजन गर्ने जिम्मेवार व्यक्तिमार्फत शिक्षा तालिम केन्द्रमा बुझाउनुका साथै एकप्रति आफ्नो साथमा लिएर विद्यालयमा जानुपर्ने छ । आफ्नो साथमा भएको कार्ययोजनाको एकप्रति फोटोकपी विद्यालयका प्रधानाध्यापकलाई दिनुपर्ने छ भने विद्यालयमा गएर निर्मित कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको सहजताका लागि तालिममा आफूले सिकेका कुराहरू आफ्ना सहकर्मीहरूमाझ स्टाफ बैठकमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ । आफूले बनाएको कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि विद्यालयमा सक्रियता देखाएर विद्यार्थीहरूको सिकाइमा सुधार देखाउनुपर्ने छ । कार्ययोजना तथा प्रतिवद्धतापत्र निम्नानुसारको ढाँचामा तयार गर्नुपर्ने छः

क्रसं.	क्रियाकलापहरू	किन	कहिले	कसरी	कैफियत
१					
२					
३					
४					
५					

ख. शिक्षा तालिम केन्द्रले विद्यालयको स्थलगत अनुगमनका क्रममा शिक्षकका प्रतिवद्धताहरू पूरा भए नभएको अनुगमन र पेसागत सहयोग गर्ने गराउने छ।

ग. शिक्षकले जाहेर गरेका प्रतिबद्धताका बारेमा शिक्षा तालिम केन्द्रले विद्यालयका प्रधानाध्यापकसँग सम्पर्क गरी आवश्यक जानकारी लिन सक्नेछ।

घ. विद्यालयले शिक्षा तालिम केन्द्रलाई पत्र तथा सञ्चारका माध्यमको प्रयोग गरेर अनिवार्य रुपमा शिक्षकले पेस गरेको कार्ययोजना अनुरूप कार्य भए नभएको जानकारी दिनुपर्ने छ।

ङ. विद्यार्थीहरूको सिकाइ र विद्यालयका समग्र पक्षमा सुधार ल्याउन योगदान पुर्याउने शिक्षकहरूलाई मापदण्डका आधारमा विद्यालय र स्थानीय तहले आवश्यक प्रोत्साहन गर्नुपर्ने छ।